

Toimitusjohtaja Riikka Shemeikka

25.11.2024

HE 130/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain muuttamisesta

Teema: Lausuntoa pyydetään erityisesti esityksen vaikutuksista uhrien ja perheiden asemaan sekä mahdollisuuksista saada tukea muun muassa sosiaalitoimelta tai muilta tahoilta, mikäli perhe- ja lähisuhdeväkivallan sovittelu kielletään hallituksen esityksessä tarkoitettuun tavoin kategorisesti ja myös lievimmissä tapauksissa.

Kuntoutussäätiö Sr. kiittää mahdollisuudesta lausua sovittelua koskevasta hallituksen esitysluonnoksesta.

Lähisuhdeväkivallan sovittelua koskevan selvityksen (Shemeikka ym. 2023) perusteella valtaosa sovitteluun osallistuneista kokevat sovitteluprosessin positiivisena ja kertovat hyötynensä sovittelusta. Sovittelulla on näiden osallistujien mukaan ollut positiivisia vaikutuksia heidän elämäänsä ja he suosittelisivat sovittelua muille vastaavassa tilanteessa oleville. Myös THL:n toteuttamat sovitteluun osallistuneiden asiakaskyselyt (Terveystieteiden tutkimuskeskus 2023) ja eräät muut selvitykset (Sambou & Slögs 2015) osoittavat, että osallistujat kokivat sovittelun positiivisena. Kaikkiin tapauksiin sovittelu ei kuitenkaan sovi, ja näiden tapausten tunnistamista sekä ennen sovittelua että prosessin aikana on syytä vielä vahvistaa. Lisää tietoa tarvittaisiin myös sovittelun pitkän aikavälin vaikutuksista.

Sovittelua edeltää monivaiheinen seulontaprosessi, mikä osaltaan vaikuttaa siihen, että osallistujiksi valikoituu tapauksia, joissa sovittelusta hyötyminen on todennäköisempää. Sovittelun vapaaehtoisuudesta kertoo se, että suuri osa sovittelualoitteista ei etene sovitteluun ja että osa sovitteluprosesseista keskeytyy.

Lähisuhdeväkivallan sovittelua koskevan selvityksen mukaan (Shemeikka ym. 2023) onnistuneissa tapauksissa sovittelun osapuolet kokevat, että he pääsivät ulkopuolisten avulla purkamaan tilannetta, lopputulos oli oikeudenmukainen ja osapuolet saivat välineitä väkivallan estämiseen jatkossa.

Etenkin tekijöille kohdistetut väkivaltaisten käyttäytymismallien ehkäisyyn liittyvät palvelut ja niihin ohjautuminen ovat puutteellisia, mutta myös uhrit jäävät helposti ilman tukea. Tuoreen poliisin, Rikosseuraamuslaitoksen ja Ulosottolaitoksen palveluohjausta koskevan tutkimuksen mukaan poliisin palveluohjauksessa erityisesti epäiltyjen eli tekijöiden ohjaaminen palveluihin koetaan puutteelliseksi (Shemeikka ym. 2024). Tämä tarkoittaa, että jos palveluohjaus jää poliisin tehtäväksi, erityisesti tekijöiden ohjaaminen väkivaltaa ehkäiseviin palveluihin on haasteellista.

Itse sovitteluprosessikin on osallistujilleen merkityksellinen. Sovitteluun liittyvät yksilökeskustelut saattavat olla ensimmäinen kerta, kun osapuolet pääsevät kertomaan kokemuksistaan ulkopuolisille. Yhteiskeskustelut voivat puolestaan olla osapuolille tärkeä mahdollisuus päästä purkamaan ristiriitoja ja etsimään ratkaisuja ulkopuolisen fasilitoijan, sovittelijan, tukemana.

Toimitusjohtaja Riikka Shemeikka

25.11.2024

Hallituksen esityksen perusteluissa on ansiokkaasti ja monipuolisesti analysoitu esityksen vaikutuksia. Tämän dokumentissa esitetyn vaikutusten arvioinnin johtopäätökseksi tulee, että esityksellä olisi toteutuessaan runsaasti kielteisiä seurauksia. Kuntoutussäätiö yhtyy näihin näkemyksiin. Lisäksi kiinnitämme seuraaviin seikkoihin huomiota.

Tekijän ohjaaminen väkivallattomiin toimintamalleihin on tärkeää myös muiden kuin nykyisen pari- tai lähisuhteen näkökulmasta. Tässä on tärkeää sekä sovitteluprosessissa käyty keskustelu ja motivointi että palveluihin ohjaaminen. Usein lähisuhdeväkivalta on sukupolvelta toiselle siirtynyt käyttäytymismalli, jonka katkaisemiseen tarvitaan tukea. Väkivallattoman toimintamallin tukeminen on tärkeää myös siksi, ettei väkivalta siirtyisi seuraavaan lähisuhteeseen edellisen suhteen päätyttyä. Lisäksi tutkimusten mukaan väkivallan tekijät ovat usein myös itse väkivallan uhreja.

Toinen merkittävä asia on se, että huomattava osa lähisuhdeväkivallan sovittelun osapuolista kokee, että sovittelu on ollut positiivinen kokemus ja hyödyttänyt heitä. Jos lähisuhdeväkivallan sovittelu kielletään, jäävät nämä henkilöt ilman heille tärkeää palvelua.

Sovittelun tuottamien hyötyjen aikaan saamiseen tarvitaan uusia keinoja, jos lähisuhdeväkivallan sovittelu lopetetaan. Tällä hetkellä palveluohjaus on puutteellista, ja erityisen puutteellista se on tekijöiden osalta.

Kuntoutussäätiö myös muistuttaa, että tarvittaisiin lisää tietoa lähisuhdeväkivallan sovittelun pidemmän aikavälin vaikutuksista verrattuna siihen, ettei sovittelua olisi toteutettu. Olisi hyvä verrata lopputuloksia, hyötyjä ja kokemuksia tilanteissa, joissa on mukana sovittelu, tai sekä sovittelu että oikeusprosessi, tai pelkkä oikeusprosessi. Lisäksi on huomioitava, etteivät kaikki tapaukset esimerkiksi näytön puutteen vuoksi etene oikeuteen, vaikkei sovittelua toteutettaisikaan.

Lähisuhdeväkivallan ehkäisy ja loppuminen ovat kaikkien toimijoiden tavoitteena. Jos lähisuhdeväkivallan sovittelusta luovutaan, lähisuhdeväkivaltaa kokeneet tarvitsevat tilalle korvaavaa tukea.

Uhrit tarvitsevat tukea, ja tekijät tarvitsevat motivaatiota ja välineitä toimintamalliensa muuttamiseen. Nämä mallit ovat usein tulosta sukupolvien kestoisesta kierteestä. Samoin tarvitaan tukea siihen, ettei tilanne suhteessa tai perheessä pääse eskaloitumaan väkivallaksi. Suhteiden päättymisen jälkeen tarvitaan joskus apua siitä irti päästämisessä. Esimerkiksi järjestöt tekevät tärkeää työtä sekä uhrien tukemisessa että antaessaan välineitä henkilöille, jotka tekevät tai pelkäävät tekevänsä väkivaltaa.

Tähän kaikkeen tarvitaan aiempaa parempaa ohjausta eri palvelujen ja tuen piiriin. Ohjauksen ja tuen toteuttamista olisi hyvä suunnitella yhteistyössä järjestöjen ja asiantuntijoiden kanssa, erityisesti mikäli lähisuhdeväkivallan sovittelu päättyy.

Toimitusjohtaja Riikka Shemeikka

25.11.2024

Yhteenveto

Yhteenvetona Kuntoutussäätiö toteaa, että sovittelun kategorinen lopettaminen estäisi sovittelusta syntyneiden hyötyjen saamisen siltä suurelta osalta sovitteluun osallistuneita, jotka kokevat sovittelun ja sen yhteydessä annetun palveluohjauksen parantaneen tilannettaan. Sovittelusta saadut koetut hyödyt liittyvät sekä itse sovitteluprosessin pohjalta syntyneisiin hyötyihin ja vaikutuksiin että sovittelun aikana saatuun tietoon lähisuhdeväkivallan ehkäisyn keinoista ja lähisuhdeväkivallan tekijän ja uhrin palveluista. Mikäli lähisuhdeväkivallan sovittelu kategorisesti kielletään, vaarantuu näiden hyötyjen saaminen.

Riikka Shemeikka

Toimitusjohtaja, VTT, FM, dos.

Kuntoutussäätiö Sr.

Lähteet

Sambou S, Slögs P (2015). Annex 3 Finland. In Restorative Justice in Cases of Do-mestic Violence. Best practice examples between increasing mutual understanding and awareness of specific protection needs. Edit. Lünemann K, Wolhuis A. Directorate-General Justice, Directorate B: Criminal Justice. Annexes, 34–57.

Shemeikka, Riikka, Annika Harsu, Ari-Pekka Sihvonen, Hanna Rinne, Piia Pietilä, Jaana Kemppainen, Erna Alitalo. 2024. Poliisin, Rikosseuraamuslaitoksen ja Ulosottolaitoksen asiakkaiden ohjaaminen palveluihin. *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2024:30*. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. 241 s.

Shemeikka, Riikka, Farid Ramadan, Erna Alitalo, Ari-Pekka Sihvonen, Maria Lindroos, Emma Laine, Jaana Kemppainen, Hanna Kommeri, Piia Pietilä, Ilja Salakka. 2023. Lähisuhdeväkivallan sovittelu: Yleiset piirteet ja osapuolten kokemukset prosessista. *Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:11*. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia. 145 s.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL (2023). Palaute rikos- ja riita-asioiden sovittelupalvelusta. Alustavat tulokset.

Kuntoutussäätiö

Kuntoutussäätiö on työkyvyn, toimintakyvyn ja sosiaalisen osallisuuden toimintamallien kehittäjä ja suunnannäyttäjä. Toiminnassamme yhdistämme asiakaskokemuksen korkeatasoiseen monitieteiseen tutkimukseen, uudistamme työ- ja toimintakyvyn sekä osallisuuden edistämisen malleja ja kuntoutusjärjestelmää. Innostamme yhteistyöhön asiantuntijoita, päättäjiä, yrityksiä, järjestöjä ja asiakkaita.